

prawem czynić muszą, więc że nam iako supremo iustitiatori ad ministrae należy postrzegać securitatem państw od Pana Boga sobie powierzonych, aby żaden z poddanych naszych krzywd y uciążenia nie cierpiał, tak aby się od poddanych naszych nikomu nie działy, surowo rozkazujemy, osobliwie urzędом grodzkim, do których niewierni żydzi należą, w miastach woytom, burmistrzom, raycom, y mieć chcemy, aby postrzegali tego, iakoby się dalsze ex occasione hac, nie działy inconvenientiae; ieżeli którzy są żydzi w zatrzymaniu, żeby ich do rosprawy należytey na porękę starszych ich z więzienia wypuszczono y daley nie łapano, privata autoritate nie więziono y executiey nad nimi nie extendowano; a ieżeliby się co takiego po nich pokazało, żeby dawszy znać do urzędu

grodzkiego, albo iakiegokolwiek w tym mieście, miasteczku y wsi będącego, w którym iż by się takie iawiły czaro-dzieystwa, ordinaria via iuris z niemi poczynali, inaczeу nie czyniąc z powinności swoiey y dla łaski naszej. Pisan w Warszawie, dnia ośmnastego miesiąca Julii, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedm-dziesiąt pierwszego, panowania naszego wtórego roku.

У того универсалу его королевское милости печать великая великого князства Литовского притисненая а подписъ рукъ тыми словы: Michał król. Paweł Hieronim Siruć, sekretarz iego królewskiey mości. Который же тотъ универсалъ, черезъ особу верху менованую ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1676 г.

Изъ книги за 1677—1679 годы, стр. 2683.

507. Подтвердительная привилегія короля Яна III-го Брестскимъ жидамъ.

Король Янъ III-й, по случаю истребленія жидовскихъ привилегій, контрактовъ, долговыхъ записей и др. бумагъ непріятельскимъ нашествіемъ и огнемъ, подтверждаетъ имъ ихъ прежнія права и преимущества, дарованныя имъ королемъ

Михаиломъ. Права эти относятся ко владѣнію недвижимыми имуществами, къ ремесламъ и торговлѣ, къ корчемству и винокурению, къ подсудности судамъ только городскимъ, ассесорскимъ, королевскимъ и къ другимъ предметамъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ сегого, мѣсеца Августа второго дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Stanisлавомъ Умястовскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевидно Левко Ицковичъ — школьникъ кагалу Берестейскаго, листъ

его королевское милости привилей на речь въ немъ нижей помененую жидомъ Берестейскимъ даный и служацій, куактикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym confirmacyinym, komu

by o tym wiedzieć należało. Iż pokładany był przed nami przez niektórych panów rad senatorów, urzędników naszych, przy boku naszym będących, przywilej króla imci Michała, antecessora naszego, z podpisem ręki onego y przyciśnięciem pieczęci, pod datą w Krakowie, dnia dwudziestego dziewiątego miesiąca Oktobra, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, na prawo y wolności żydom Brzeskim należące, y wniesiona iest przez tychże panów rad, senatorów y urzędników naszych prośba za żydami Brześcia-Litewskiego, abyśmy ten przywilej na rzecz niżej mianowaną stwierdzili, który słowo w słowo tak się w sobie ma:

Michał, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Pokładane były przed nami różne skrypta, przywileia, komissie królów ichmościów polskich, antecesorów naszych, żydom Brześcia-Litewskiego służące y należące, różnych lat, dni y miesięcy wydane, supplikowali nam Dawid Samuelowicz y Lewko Jozefowicz imieniem wszystkich żydów Brześcia-Litewskiego, miasta naszego, y pokładali przed nami protestacją y manifestacją autentyczną, w roku tysiąc sześćset sześćdziesiątym, dnia dwudziestego miesiąca Februarii, we Włodzimierzu przed urodzonym Stanisławem Żochowskim — burgrabią Włodzimierskim zaniesioną y uczynioną, ręką tegoż pomienionego burgrabiego podpisaną y pieczęcią iego na wosku hiszpańskim wyrażoną, zapieczętowaną, w której manifestują się, iż im wszystkie prawa y ich przywilegia, re-skrypta, wolności, kontrakty, zgody y postanowienia z magistratem mieyskim miasta naszego Brześcia-Litewskiego, tudzież regista, obligi, różne zapisy y wszystkie kosztowniejsze sprawy, y pra-

wo podczas inkursyi Moskiewskiey na Brześć w roku pomienionym tysiąc sześćset sześćdziesiątym, dnia dwudziestego miesiąca Februarii, y przyodebraniu zamku y fortece Brzeskiey tamże na fortecy z skrzyniami złożone, są pozabierane czyli popalone; a zatym prosili nas, przez panów rad y urzędników naszych dwornych, przy nas będących, abyśmy im de nova z łaski naszej nadali y onych przy zwyczajnych wolnościach, których żydzi w państwach naszych korony polskiey y w. x. Lit. zażywaia, zachowali. Do których pomienionych żydów supliki y panów rad naszych przyczyny y prośby, za pomienionemi żydami Brzeskiemi naszymi wniesione, przychilaiać się, też wszystkie wolności, prawa, swobody y bezpieczeństwa zdrowia y substancyi ich, iako poniżej mieli, deklarujemy y nadaemy. Anaprzód, przy wszystkich placach, na których żydzi siedzą y pobudowali się kamienicami, domami, lubo to pod prawem mieyskim, zamkowym, duchownym, lubo y pod iakim innym, ponieważ na każdy najmniejszy plac, każdy prawo swoje mieć musiał, a teraz wszystkim jeneraliter poginęło; tedy ich przy wszystkich placach, którychkolwiek żydzi ante hostilitatem w dzierżeniu byli y teraz są, zachowujemy y że przy nich, lubo się iuż pobudowali, lubo ieszcze się budować maia, wiecznie y nieporuszenie zostawać maia, warujemy z tym dokładem y deklaracją naszą, że nie większe czynsze z placów swych lubo do skarbu naszego, lubo do miasta, lubo też do kogokolwiek, na czym gruncie siedzą, iedno takie iakie, przed opowaniem Moskiewskim płacywali, płacić y oddawać powinni będą. Warujemy też im y to, że przy bożnicach abo szkołach swoich, gdziekolwiek są zdawna wystawione, przy kramach, które dla

lepszego bezpieczeństwa lubo z uciśnieniem swoim pobudowali przy szkole y domach swoich zachowuiąc ich iednak przy placach, które w rynku Brzeskim na kramy y klatki swoje mieli y dając wolność inquantum pobudować się na nich zechcą; przy łaźniach, kopiszczech, które w Brześciu mają y którego zdawnych czasów w używaniu są, bez wszelkiej przeszkody zachowani być mają. A że żydzi Brzescy zdawna wolność mieli, gorzałkę prostą y aquavitą kotłami, baniami pędzić y szynkować y przywozną ogółem kupować; tedy y napotym przy teyże wolności y prawie zostawać mają y żadney powinności za to pełnić nie mają, iedno do arendy naszej na prowent nasz stołowy należący pewną kwotę według dawnego postanowienia rewizorów y kommisarzów naszych oddawać y płacić powinni będą. Tymże żydom Brzeskim według dawnych praw ich wolno szynkować winem, miodem, piwem w Brześciu robionym, lubo przywoznym, za co żadney nie powinni płacić powinności, tylko czopowe od rzecz-pospolitey uchwalone oddając. Rzemiosła wszelkie według ieneralnych żydom w państwach naszych nadanych przywileiów, wolno robić y odprawować; tedy y tymże się prawem żydzi Brzescy szczycić się mają y rzemiosła wszelkie wolno im robić, przedawać w kramach y po ulicach będzie, nie należąc do cechów mieyskich y ich powinności y obserwacyi. A że miasto Brzeskie y kupcy w nim wszyscy nadydujący się do płacenia starego myta nie należą; tedy y w tym żydowskich kupców z miastem naszym, iako w prawach swoich mieli, porównywamy y przy tey wolności od płacenia starego myta zachowuiemy, postrzegając też tego, aby żydzi w państwie naszym sowitemi nie byli agramowani podatkami y ciężarami,

tedy według dawnych praw y constytucyi żydów a laudis privatis woiewództwa Brzeskiego wyimuiemy, y że im podlegać nigdy nie powinni, chiba ex lege publica et consensu omnium ordinum na seymach uchwalonych deklaruiemy. Maią też to żydzi od nayaśniejszych antecessorów naszych, królów ichmościów, pozwolono y warowano y kommisarzami utwierdzoną y postanowioną, aby pro securitate sua y dla uchilenia się tumultów, które się często na żydy od swawolnych wzniecaią, po miastach y miasteczkach, w ulicach swoich, z kąd iest weyście do nich wnosić y bramy sobie zawarte budować y wystawować mogli; iako z tego y in possessione żydzi Brzescy aż do spalenia y zburzenia miasta byli, tedy im y teraz wystawienie bram we wszystkich ulicach przy kramach swoich pozwalamy y postanowiamy, dając im moc y władzę na szabaszy y święta swoje; ale y co noc y zawsze, gdyby iaki postrzegli tumult, zamknąć się y nikogo do siebie nie puszczać, ażeby wszelkim tumultom snadniey się zabezpieć mogły; tedy mieszczanie y magistrat Brzeski równie z żydami do pohamowania y uskromienia tumultów należeć mają y tego postrzegać, aby swawolni ludzie, loźni, służby nie mający, kostyrowie, pianicy w mieście się nie bawili y onych wyganiiali. Postanowienie też mieszczan y zgodę z żydami, które iest in autentico z podpisem urodzonego woitya Brzeskiego y niektórych osób ex magistratu około naprawowania y budowania mostów; tedy y zgodę y pakta z miastem a z żydami uczyniony intoto aprobuujemy, y że według tego postanowienia żydzi zachowani mają być in perpetuum deklaruiemy y daley we wszystkich innych wolnościach do ieneralnego przywilegiu od antecessorów naszych nadanych y od nas

samych confirmowanych zachować obciemy. Na co, dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie, szczęśliwey koronacyey naszej, dnia dwudziestego dziewiątego miesiąca Oktobra roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, panowania naszego pierwszego roku. Michał król; Stanisław Waleryan Judycki — archidiakon Wileński, pisarz w. x. Lit.

My tedy król, łaskawie się skłoniwszy do wyż pomienioney proźby, ten przywilej inserowany we wszystkich punktach, klauzulach y paragrafach zachowawszy, tym listem naszym confirmujemy prawa ich y wolności od nayjaśnieyszego króla iegomości, antecessora naszego, na rzecz wyżej specyfikowaną, a osobliwie y terażnieyszym listem naszym stwierdzając, dawne ich prawa uwalniamy, tak mieszczan, iako y żydów w Brześciu-Litewskim mieszkających od płacenia starego myta; ratione zaś placów, iakimkolwiek prawem nabytych, będących u żydów tegoż miasta Brześcia, abyście wierność wasza żadney violentiey, bezprawia onym nie czynili, ale iako z dawnych czasów, tak y teraz spokojnie trzymać y używać pozwalamy; tak ze strony kopiszcz, aby żadney ni od kogo przeszkody nie mieli, ale iako zdawna trzymali, tak y teraz trzymać onym pozwalamy. A że ciż żydzi Brzescy mieli

przy szkole swoiey bożnicę starą, nie daleko wału pobudowaną z drzewa, która przez ruinę Moskwy będącą w Brześciu spalona y na tym mieyscu do czasu małą pobudowali; tedy dzisieyszym listem naszym pozwalamy im restaurować y budować większą, tak iako z dawnych czasów była. Którym to żydom Brzeskim, aby się wierność wasza żadnego punktu, paragrafu, w tym liście naszym nie denegowali seryo napominamy y mieć chcemy, inaczey nieczyniąc dla łaski naszej z powinności swey. Na co dla lepszej wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie na seymie szczęśliwey koronacyi, dnia szesnastego miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego, panowania naszego wtórego roku. У того привилею конфирмаційного при печати завѣсистой меншой в. кн. Лит., подпись рукъ тыми словы: Jan król; Andreas Kazimirus Osowski — regens cancellariae minoris magni ducatus Lithuaniae, cantor praelatus Vilnensis praepositus albae ducalis s. r. maiestatis secretarius, correxit Hołownia. Который же тотъ его королевское милости привилей конфирмаційный, черезъ особу въ верху помененую ку антикованью поданъ, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1677 г.

Изъ книги за 1677—1679 годы, стр. 2489.

508. Подтвердительная привилегія короля Яна III. жидамъ Пружанскимъ.

Въ этой привилегіи заключается первоначальная привилегія Пружанскимъ жидамъ, дарованная имъ королемъ Владиславомъ въ 1644 году и подтвержденная королемъ Яномъ Казиміромъ въ 1677 г. Въ первоначальной привилегіи жидамъ Пружанскимъ разрѣшается: покупать земли, строить дома, лавки, бани, винокурни, войсковойни, корчмы; арендовать огороды и луга; пользоваться выгонами и пастбищами; заниматься

разной торговлей; курить вино и продавать его оптомъ и въ раздробь; разрѣшается также имѣть свое кладбище и божницу по съ условіемъ, чтобы эта послѣдняя не походила на католическій костелъ. Подати и повинности жида обязываются нести одиноковыя съ мѣщанами—христіанами; въ дѣлахъ судебныхъ они подлежатъ суду старосты или подстаросты—съ правомъ апелляціи къ королю.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ девятого мѣсяца Іюня пятнадцатаго дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Зигмунтомъ Казимеромъ Горновскимъ — подчашимъ Смоленскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившіе очевисто Мордухъ Шмуїловичъ и Изавель Гилеалеевичъ — жида старшіе мѣста его королевской милости Пружаное, привилей его королевское милости на паргаминѣ въ справѣ и речи въ немъ ниже помененой, всимъ жидомъ какгалови Пружанскому даный и служацій, ку артикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подали въ тые слова писаный:

Jan trzeci, z Bożey łaski król Polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu by o tym wiedzieć należało, wszem wobec y każdemu zosobna. Pokładany był przed nami list confirmacyiny, na pargaminie pisany, nayiasniejszego antecessora naszego, Jana Kazimierza króla iegomościa, żydom Prużanskim na wolne handle y rzemiosła, place, domy w mieście naszym Prużanskim będące dany,

y doniesiona iest do nas przez niektórych panów rad y urzędników naszych proźba za supliką Abrama Izakowicza — żyda Prużanskiego od wszystkich żydów Prużańskich, abyśmy ten przywilej we wszystkich iego punktach, clausulach y paragrafach powagą naszą królewską stwierdzili y umocnili, który słowo do słowa tak się w sobie ma:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król Polski, etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. — Pokładany był przed nami przywilej świętobliwey pamięci króla iego mościa Władysława, pana brata naszego, żydom Prużańskim na wolne handle y rzemiosła, place, domy w mieście naszym Prużańskim będące, dany, y doniesiona iest do nas przez niektórych panów rad y urzędników naszych dwornych imieniem pomienionych żydów Prużańskich proźba, abyśmy ten przywilej mocą y powagą naszą królewską stwierdzili y zmocnili, który tak się w sobie ma:

Władysław, z Bożey łaski król Polski, etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Acześmy iene-